

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Н.С.Казьмірчук

Анотація: У статті висвітлюється роль та можливості засобів декоративно-прикладного мистецтва для успішної реалізації національно-патріотичного виховання у вищих педагогічних закладах.

Ключові слова: національне виховання, національно-патріотичне виховання, декоративно-прикладне мистецтво, гуманістичні цінності, національно-патріотичні якості.

Аннотация: В статье освещается роль и возможности использования декоративно-прикладного искусства для успешной реализации национально-патриотического воспитания в высших педагогических учреждениях.

Ключевые слова: национальное воспитание, национально-патриотическое воспитание, декоративно-прикладное искусство, гуманистические качества, национально-патриотические качества.

Annotation: In the article a role and possibilities of the use of the decoratively-applied art are illuminated for successful realization of национально-патриотического education in higher pedagogical establishments.

Keywords: national education, education, decoratively-applied art, humanistic internalss.

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна розв'язує складні завдання економічної стабілізації й національного відродження. Разом із перспективами вільного державотворення відкрилися широкі можливості для розвитку освіти, науки, культури, що потребує докорінного реформування процесу навчання й виховання молодого покоління. В сучасних умовах підвищуються вимоги суспільства до громадянина України, у якого серед загальнолюдських якостей поряд з мораллю, національною свідомістю та сумлінням повинні бути національна духовна культура, патріотичні почуття.

Формування творчої, ініціативної, національно свідомої особистості вимагає наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом, який би відображав історію, мистецтво, культуру, символіку, природу рідного краю та забезпечував можливості постійного духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального та культурного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи виховання, нову парадигму освіти й виховання, його мету і зміст розробляли такі вчені, як М.Антонець, А.Бойко, Л.Вовк, М.Євтух, П.Кононенко, О.Мороз, В.Москалець, А.Погрібний, Ю.Руденко, В.Сидоренко, М.Стельмахович, Д.Тхоржевський, М.Ярмаченко. Теоретичні засади національного виховання закладено у дослідженнях українських вчених, психологів та педагогів М.Боришевського, Д.Віконської, В.Москальця, І.Сікорського, Б.Цимбалістого, В.Яніва, Я.Яреми та ін. У своїх працях значне місце вони приділяють українській національній ідеї, духовності, демократичним засадам навчання й виховання, гуманістичним цінностям.

Народне декоративно-прикладне мистецтво є невичерпним джерелом культури народу, яка має унікальні можливості впливу на особистість та формування в неї національного світогляду, характеру, глибокої духовності. Завдяки декоративно-прикладному мистецтву, яке є скарбницею моральних та духовних здобутків народу і відображає стиль різних епох, регіонів, зберігає багаті традиції, пізнаються історія, світогляд, моральні якості наших предків, їхня героїчна боротьба за незалежність нашої держави, формуються основи культурно-духовного багатства українського народу. Народному декоративно-прикладному мистецтву притаманна особлива якість представляти собою художній геній, споконвічні прагнення українського етносу, разом з тим і багатоетнічну загальнолюдську систему культури [1, 25].

На думку науковців (Д.Антонович, В.Винниченко, О.Воропай, М.Грушевський, М.Гончаренко, Є.Маланюк та ін.), саме в середовищі національної культури з використанням надбань традиційної педагогіки можливе успішне розв'язання проблеми формування творчої, всебічно розвиненої особистості з високим рівнем національної самосвідомості. Зокрема, багато діячів культури та педагогів-дослідників, такі як В.Афанасьєв, С.Божович, С.Герасимов, Д.Джола, І.Зязюн, Н.Кочережко, В.Предко та інші, виділяють особливу роль декоративно-ужиткового мистецтва в естетичному, моральному та трудовому вихованні молодого покоління.

Мета статті. Декоративно-прикладне мистецтво має великі потенціальні можливості в моральному, духовному, культурному та патріотичному вихованні молоді. Але в процесі аналізу навчальних та виховних програм, підручників, методичних джерел з'ясувалося, що цей виховний потенціал використовується недостатньо. Це зумовлено низьким рівнем дослідженості національно-патріотичного виховання студентської молоді засобами мистецтва, зокрема декоративно-прикладного, а також відсутністю розробок практичного застосування впливу декоративно-прикладного мистецтва на особистість. У цій статті ми розкриємо наші напрацювання з даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Національно-патріотичне виховання студентів – складний і багатогранний процес, який має на меті виховання розвинутої особистості, сформування в неї загальнолюдських цінностей, політичної зрілості та патріотичної переконаності, вміння вбирати і передавати весь накопичений людством досвід підростаючому поколінню [2, 34].

Твори декоративно-прикладного мистецтва є тим духовним середовищем, у якому формуються світогляд, національна самосвідомість, естетичні ідеали, моральні цінності, патріотичні та трудові якості особистості. Постійне перебування студентської молоді під впливом матеріальної і духовної культури рідного народу необхідне для найповнішого розкриття і розвитку природних здібностей, творчості, ініціативності, становлення індивідуальності, формування неповторного духовного світу, власної активної життєвої позиції, почуттів обов'язку, відданості і працелюбності заради свого народу, держави.

Отже, національне виховання у вищих педагогічних закладах має бути спрямоване на формування: наукових знань, які розкривають основи національно-патріотичного виховання студентів; свідомого ставлення до патріотичної діяльності; любові до своєї Батьківщини, свого народу; загальнолюдських моральних цінностей і високої педагогічної культури; шанобливого ставлення до історичного минулого української нації, її мови та духовних цінностей; прагнення підвищення добробуту своєї держави; вироблення активної життєвої позиції; толерантності та поваги до інших націй і народів [3, 63].

З метою вивчення стану національно-патріотичного виховання та можливості покращання й подальшого удосконалення системи виховання студентської молоді вищих навчальних закладів ми вирішили з'ясувати рівень національної культури першокурсників. Серед опитаних студентів I курсу 58% вважають, що отримали в школі середній рівень знань щодо національної культури та декоративно-прикладного мистецтва; 39% респондентів демонструють низький рівень інформованості щодо національної культури та декоративно-прикладного мистецтва; і лише 3% опитаних задоволені тим рівнем знань з історії й розвитку національної культури та декоративно-прикладного мистецтва, який отримали в загальноосвітніх закладах і вважають його високим. Ці студенти (3%) характеризуються добрими знаннями з історичного минулого свого народу, мають чіткі уявлення про декоративно-прикладного мистецтво, звичаї та обряди українського народу. Вони володіють деякими техніками декоративно-прикладного мистецтва. Ці студенти відчують потребу в систематичному оволодінні спеціальними знаннями, вміють оцінювати події суспільного життя. Усвідомлюючи необхідність отримання ґрунтовніших знань, вони вміють самостійно поглиблювати їх, працюючи в бібліотеках, музеях, лабораторіях. Такі студенти характеризуються розвиненими патріотичними почуттями, високою гуманністю та культурою, добротою, вмінням піклуватися про свою родину та друзів. Їм притаманне турботливе ставлення до національної культури, рідної природи. Вони з повагою ставляться до представників інших народів. Саме такі студенти виявляють активність в організації і проведенні навчально-виховної роботи, ініціативу та самостійність у підготовці до цих виховних заходів, творчо застосовуючи знання та навички, отримані під час уроків, занять на факультативах, гуртках та в громадській діяльності.

Але, як бачимо, таких студентів дуже мало. І нашою метою є збільшення кількості таких студентів.

Проаналізувавши теоретичний та практичний педагогічний досвід у розв'язанні проблем національно-патріотичного виховання, ми дійшли висновку про важливість вдосконалення національно-патріотичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Наша система національно-патріотичного виховання студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва ґрунтувалася на таких основних теоретичних положеннях та організаційно-структурних компонентах:

Теоретико-методологічні положення Державної національної програми "Освіта" (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти.

Концептуальні основи національного виховання (С.Русова, Г.Ващенко, В.Сухомлинський).

Матеріали конференції "Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"

Організація різноманітних форм діяльності студентів, яка ґрунтується на застосуванні декоративно-прикладного мистецтва в навчально-виховному процесі, реалізація виховуючих відносин суб'єктів педагогічного процесу (О.В.Киричук, О.В. Безпалько та ін.)

Проектування та прогнозування формування в студентів національно-патріотичних якостей на основі особистісно орієнтованого застосування засобів декоративно-прикладного мистецтва.

Послідовна поетапна реалізація національно-патріотичного виховання: визначення завдань, діагностика, впровадження положень, напрямків і форм впливу на студентів, суб'єктивно-об'єктивні взаємодії та моніторинг динаміки рівнів національно-патріотичної вихованості студентів.

Проаналізувавши основні теоретичні положення та практичний досвід з даної проблеми, ми вирішили удосконалити систему національно-патріотичного виховання студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва та виділити основні блоки наукової та художньої інформації:

1. Сутнісно-змістова, образно-символічна інформація, яка розкриває істотні ознаки, змістові характеристики, образну і метафоричну насиченість декоративно-прикладного мистецтва, різних його видів, складових. Цей блок інформації допомагав студентам розуміти орнаментику, символіку, колористику декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Історично-мистецька інформація, завдяки якій студенти пізнавали історичні витоки, джерела виникнення декоративно-прикладного мистецтва, етапи еволюції і вдосконалення мистецьких творів, зростання їхнього емоційно-естетичного, морально-духовного потенціалу.

3. Навчально-пізнавальна інформація, спрямована на пробудження і формування в студентів умінь правильно усвідомлювати особливості декоративно-прикладних виробів, сприймати і розуміти мистецтво.

4. Розвивально-виховуюча інформація, завдяки якій у студентів цілеспрямовано розвивалися емоційна, інтелектуальна і вольова сфери, виховувалися естетичні, моральні, ідейні, духовні цінності, якості особистості засобами декоративно-прикладного мистецтва.

5. Практично-творча інформація, спрямована на пробудження в студентів інтересу до декоративно-ужиткового мистецтва, формування потреби в практичній діяльності з метою збереження, розвитку культури, оволодіння різними видами декоративно-прикладного мистецтва [4, 31].

Реалізуючи нашу систему, ми виходили з того, що для здійснення національно-патріотичного виховання потрібно виявити, підтримати й розвинути в особистості студента вже сформовані риси, естетичні потреби і на цій основі сформувати глибокі патріотичні якості, закласти механізми самореалізації особистості.

Ми проектували діяльність студентів, створювали умови для розвитку їхніх талантів, нахилів, здібностей; реалізовували принципи і прийоми педагогіки співробітництва і співтворчості, покладені в основу національно-патріотичного виховання засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Висновки. Глибоке пізнання історичного минулого рідного народу, оволодіння його національними, духовними цінностями, найвищими здобутками в різних галузях культури, життя – важливі компоненти національно-патріотичного виховання студентської молоді, без якого неможливе збереження історичної пам'яті, розвиток духовності. Теоретичне та практичне оволодіння декоративно-прикладним мистецтвом є надійною основою формування у студентів патріотичних почуттів, національної самосвідомості, відчуття належності до українського народу, готовності до використання скарбниці рідної культури, продовження ідейно-естетичних традицій свого народу. Це сприяє поглибленню духовності студентської молоді, підносить особистість до вершин цивілізації.

Національно-патріотичне виховання студентів є ефективним, якщо у вищих педагогічних закладах забезпечується: систематичність засвоєння культурно-історичних, морально-духовних, ідейно-естетичних знань, цінностей, сконцентрованих у декоративно-прикладному мистецтві; глибоке пізнання студентами національних традицій, звичаїв, обрядів, символів та оволодіння історичними аспектами, витоками, динамікою розвитку духовних цінностей, техніками творення виробів декоративно-прикладного мистецтва.

Поліпшення формування в студентів історичної пам'яті, національної свідомості й самосвідомості, національної гідності, глибоких патріотичних почуттів, поглядів, переконань засобами декоративно-прикладного мистецтва здійснюється через такі структурні елементи навчально-виховного процесу вищої школи: створення нових підручників, посібників, методичних розробок; обов'язкові дисципліни; спецкурси; факультативи, індивідуальні заняття; педагогічну та технологічну практику; науково-практичні студентські та викладацькі конференції; науково-дослідну діяльність студентів; проведення вечорів, фестивалей, олімпіад; етнографічні експедиції, екскурсії до музеїв, виставок, визначних місць, на природу; створення етнографічних кутків, музеїв, світлиць,

студентських кооперативів, осередків народних майстрів; зустрічі з видатними діячами політики, культури, освіти й науки, майстрами декоративно-прикладного мистецтва; організація самоосвіти і самовиховання студентів.

Література

1. Гевко О. Суть та особливості національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва / О. Гевко // Рідна школа.–№5.–2002.–С.25-26.
2. Грибовская А.А. Детям о народном декоративно-прикладном искусстве". Учебно-наглядное пособие с методическими рекомендациями / А. А. Грибовская. – М. : Просвещение,1999 – 167 с.
3. Демченко І. Творчий розвиток молодших школярів засобами образно-творчого мистецтва / І. Демченко // Рідна школа. – 2002. – №6. – С. 62-64.
4. Гевко О.І. Декоративно-прикладне мистецтво та його значення у національному вихованні молоді / О. І. Гевко / Сучасне українське виховання. – Матеріали науково-практичної конференції: "Українська національно-демократична педагогіка в контексті завдань сучасного виховання". – Дрогобич: Основа,1996.–С.130–131.